

Ш.И. Джанзакова¹, А. Байкутова², Ж.Макишева³

^{1,2,3}Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті,
Атырау қаласы, Қазақстан

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ

Аңдатпа

Мақалада оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастырудағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың ролі қарастырылады. Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарындағы оқу процесінде қолданылып келе жатқан, ұсынылып отырған мәселенің өзектілігі талданған. Сонымен қатар, мақалада «танымдық белсенділік», «танымдық іс-әрекет және оның құрылымы», «ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» ұғымы нақтыланып, қазіргі сабақтағы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың өзектілігі келтірілген. Оқушылардың танымдық іс-әрекетін белсенділендірудің құралдары мен әдістері және формалары талданған. Оқушылардың белсенділігін оятатын негізгі факторлар келтірілген. Оқушылардың танымдық қызығушылығын дамытуды қамтамасыз ететін ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың мүмкіндіктері ерекшеленген. Сондай-ақ, мультимедиа оқушылардың танымдық іс-әрекетін белсенділендірудегі мультимедиа технологияларының мүмкіндіктері келтіріліп, аталған технологияның негізгі элементтері мен мультимедиалық презентациялардың мүмкіндіктері көрсетілген.

Түйін сөздер: ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, танымдық белсенділік, танымдық іс-әрекет, танымдық қызығушылық, мультимедиа технологиялары, мультимедиа презентациялар

Sh.Y. Dzhanzakova¹, A.Baikutova², Zh.Makisheva³

^{1,2,3} Kh. Dosmuhamedov Atyrau State university,
Atyrau city, Kazakhstan

THE ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS

Abstract

The role of information and communication technology in the formation of cognitive activity of students are considered in the article. The relevance of this study in the education system used in the educational process of universities of the Republic of Kazakhstan is analyzed. The concepts of “cognitive activity”, “cognitive activity and structure of activity”, “information and communication technologies” are clarified in the article and the relevance of the use of information and communication technologies in modern lessons is given.

The forms, methods and means of enhancing the cognitive activity of students are analyzed. The main factors that motivate students to be active are listed. The possibilities of information and communication technologies that contribute to the development of cognitive interest of students are highlighted. It also presents the capabilities of multimedia technology in enhancing the cognitive activity of students, lists the main elements of this technology and the didactic capabilities of multimedia presentations.

Key words: information and communication technologies, cognitive activity, cognitive activity, cognitive interest, multimedia technologies, multimedia presentations

Ш.И. Джанзакова¹, А. Байкутова², Ж.Макишева³

^{1,2,3} Атырауский Государственный университет имени Х.Досмұхамедова,
Г.Атырау, Казахстан

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИИ В ФОРМИРОВАНИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Аннотация

В статье рассматривается роль информационно-коммуникационных технологии в формировании познавательной активности учащихся. Проанализирована актуальность данного исследования в системе образования, применяемых в учебном процессе вузах Республики Казахстан. В статье уточнены понятия «познавательная активность», «познавательная деятельность и структура деятельности», «информационно-коммуникационные технологии» и приведена актуальность применения информационно-коммуникационных технологии на современных уроках. Проанализирована формы, методы и средства активизации познавательной деятельности учащихся. Перечислены основные факторы, побуждающих учащихся к активности. Выделены возможности информационно-коммуникационных технологии, способствующие развитию познавательного интереса учащихся. А также приведены возможности мультимедиа технологии в активизации познавательной деятельности учащихся, перечислены основные элементы данной технологии и дидактической возможности мультимедиа презентации.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, познавательная активность, познавательная деятельность, познавательный интерес, мультимедиа технологии, мультимедиа презентации

Кіріспе. Қазіргі уақытта білім беру жүйесінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар кеңінен пайдаланылу үстінде. Біздің елімізде бұл мәселе мемлекеттік деңгейде қолға алынып, кезең-кезеңмен жүзеге асырылуда. Бұл жөнінде республикалық деңгейде қабылданған білім беруді дамыту бағдарламаларында, Ел Басы Н.Ә.Назарбаевтың жыл сайынғы халыққа жолдаған Жолдауларында ерекше аталып көрсетілген [1,2].

Ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың оқу процесінде ғылыми-әдістемелік тұрғыдан зерттеліп, дұрыс пайдаланылуы жоғары деңгейдегі оқыту құралы ретінде оқу процесін жаңа деңгейде ұйымдастырып, жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану – бұл мұғалімнің ролінің жаңа сипатқа ие болуы, өзінің білімі мен тәжірибелерін жаңа құралдардың көмегімен беру даярлығы болып табылады. Сондықтан жаңа технологияларды сауатты пайдалануға болашақ педагогтерді даярлау алдыңғы кезекке шығады.

Оқыту процесіне ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын пайдалану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын оятып, дүниетанымын кеңейтіп, дәстүрлі оқыту жүйесін өзгертіп, олардың сабақтағы іс-әрекет түрлерінің ауысуына негіз болады.

Сабақта ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану процесінде оқушылардың ақпаратты өз бетімен іздеу, өңдеу іскерлігі қалыптасады, ол өз кезегінде олардың ұтымды шешім қабылдай білу іскерлігінің қалыптасуына негіз болады. Сонымен қатар, тығырықты жағдайлардан шығудың жолдарын ұсынып, танымдық іс-әрекетті жүзеге асыру іскерліктерін дамытады. Осыған байланысты ұсынылып отырған мақала ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастыру мәселесіне арналады.

Зерттеу әдістері: ғылыми-әдістемелік, философиялық, психологиялық және педагогикалық әдебиеттердегі танымдық іс-әрекетті қалыптастыру мәселесіне теориялық тұрғыдан талдау жүргізу, оқушылардың танымдық белсенділігін, қызығушылығын қалыптастыру процесінде ақпараттық технологияларды бағытталған оқыту процесінің жүру барысын бақылау.

Зерттеу мәселесінің талдануы. Іс-әрекет ұғымы психологияның негізгі қарастыратын ұғымдарының бірі болып табылады, сондықтан оған бір мәнді ақықтама беру қиын. Іс-әрекет ұғымын зерттеуге көптеген отандық және шетелдік ғалымдар үлес қосты. Адамның ойлауы мен іс-әрекетін зерттей келе, С.Л.Рубинштейн, А.Н. Леонтьев сынды танымал ғалымдар адамның психикасы іс-әрекеті процесінде қалыптасады деген тұжырымға келді [3]. Іс-әрекет – бұл қоршаған әлемді танып,

оны шығармашылықпен түрлендіруге бағытталған адам белсенділігінің ерекше түрі. Іс-әрекет процесінде адам дамиды, қоршаған әлемнің шынайылығына деген оның қарым-қатынасы қалыптасады. С.Л. Рубинштейннің тұжырымына сәйкес, психикалық құбылыс индивидтің қоршаған әлеммен үздіксіз өзара қарым-қатынасы процесінде пайда болып, өмір сүреді. Қоршаған әлемнің индивидке әсері мен оған берілген жауап индивидтің сыртқы жағдайларының әсерінен қалыптасқан ішкі жағдайларымен түсіндіріледі, бұл өз кезегінде оның іс-әрекетінің қалыптасу деңгейін сипаттайды. Іс-әрекет – бұл қоршаған әлемді танып, оны шығармашылықпен түрлендіруге бағытталған адам белсенділігінің ерекше түрі. Индивидтің негізгі іс-әрекетінің бірі танымдық іс-әрекет болып табылады. Бұл іс-әрекет ерекше болып есептеледі және кез келген басқа іс-әрекет түрлерімен байланысты. Іс-әрекеттің құрылымы тұрғысынан әрекет қозғалысын ерекшелендіру қабилдендірген. Іс-әрекет құрылымындағы:

- субъектінің іс-әрекетке ұмтылысын оятатын – **мотив**;
- **мақсат** – іс-әрекеттің болжанатын нәтижесі ретінде;
- іс-әрекетті жүзеге асыратын **әрекеттер** ерекшеленеді.

Сонымен, іс-әрекетті адамның қоршаған ортаға әсер ету және қоршаған ортаның адамға әсері ретінде анықталатын екі жақты процесс ретінде қарастыруға болады.

Адамның негізгі іс-әрекетінің бірі – танымдық іс-әрекет болып табылады. Бұл іс-әрекет ерекше және ол басқа іс-әрекеттің кез келген түрлерімен өзара байланысты.

Танымдық іс-әрекет - бұл сезім арқылы қабылдау, теориялық ойлау мен практикалық іс-әрекеттің бірлігі. Ол күнделікті өмірде, іс-әрекеттің барлық түрінде, оқушылардың әлеуметтік өзара қарым-қатынасында, сондай –ақ, оқу процесінде әртүрлі пәндік және практикалық тапсырмаларды (эксперименттік, зерттеу, құрастыру және т.б. әрекеттерді) орындау жолымен жүзеге асырылады.

Оқушылардың танымдық белсенділігін белсенділендіру мәселесі қазіргі педагогикалық ғылым мен практиканың өзекті мәселелерінің қатарына жатады. Дәстүрлі және қазіргі оқыту процесінде де оқыту мен дамыту іс-әрекеттік сипатқа ие болғандықтан оқытудағы белсенділікті жүзеге асыру принципі үлкен мәнге ие және іс-әрекет реіндегі оқу сапасы оқушыларға білім беру, дамыту және тәрбиелеу нәтижесіне тәуелді. Оқу процесінің тиімділігі мен сапасын арттыру міндеттерін шешудегі негізгі мәселе оқушылардың танымдық іс-әрекетін белсенділендіру болып табылады. Бақыланатын құбылыстарды түсіндіру мен нақты есептерді шығаруда дайын күйінде алынған білімді пайдалану оқушыларға айтарлықтай қиындықтар туғызады. Оқушылардың алған біліміндегі кемшіліктердің бірі формализм, бұл – оқушылардың жаттанды теориялық білімді практикада пайдалана білу іскерлігінде көрініс табады. Білімді ізгілендіру жағдайында қазіргі жаппай оқыту теориясы мен технологиясы жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруға, үздіксіз дамып келе жатқан әлемде жұмыс істеп, өмір сүруге, өз стратегиясын жасауға қабілетті, адамгершілікпен таңдау жасай білетін және оның жауапкершілігін мойнына ала алатын тұлғаны қалыптастыруға, дәлірек айтқанда, өзін-өзі дамытып, жүзеге асыратын тұлғаны қалыптастыруға бағытталуы тиіс. бағытталуы тиіс. Қазіргі білім беру процесінде алдыңғы кезекке оқушылардың пәндік білім, іскерлік пен дағдыларды меңгеруі ғана шықпайды, сонымен бірге, қажеттілік пен мотивациялық ауқымның құрылымына сәйкес белсенді әрекет жасаушы ретінде оқушының тұлғалылығы ерекше мәнге ие. Іс-әрекет негізіне алынған қажеттілік, мотив, қызығушылық сипат әрбір тұлғаның белсенділік бағыты мен мазмұнын анықтайды.

Қазіргі білім беру процесінде оқушылардың пәндік білім мен іскерліктері, дағдыларды меңгеруі ғана жеткіліксіз, сонымен бірге оқушының қажеттілік пен мотивациялық сферасының құрылымына сәйкес белсенді әрекет жасауға бағытталған жеке тұлғалығы маңызды мәнге ие. Іс-әрекеттің негізіне алынған қажеттіліктер, мотив пен қызығушылықтардың сипаты әрбір тұлғаның белсенділігінің бағыты мен мазмұнын анықтайды. Бұдан танымдық белсенділік, іс-әрекетке жұмылдыру, іс-әрекетке деген ұмтылыс, өзінің іс-әрекетінің нәтижесіне қанағаттанғандық өтіп жатқан процестің мәнділігін қамтамасыз етіп, адамның болашақта өзін жетілдіруіне және әлеуетін жүзеге асыруына негіз болады. Оқыту – бұл аса күшті ақыл-ойды, ерікті, бейнелеуді және есте сақтауды қажет ететін күрделі іс-әрекет болып табылады. Педагогикалық процестің барлық маңызды қасиеттерін (екі жақтылық, жеке тұлғаның жан-жақты дамуына бағытталғандық, мазмұндық және процессуалдық әрекеттердің бірлігі) бейнелей отырып, оқыту ерекше сапалық көрсеткіштерге ие. Оқушылардың оқу процесіне қатынасы әдетте белсенділікпен сипатталады. Белсенділік (оқыту, меңгеру, мазмұн) оқушының іс-әрекетпен айналысу дәрежесін (беріктілігі мен белсенділігі) анықтайды. Белсенділікпен тікелей байланысты мотивацияның маңызды бір жағы оқушының өзбетінділігі болып табылады, ол іс-әрекет объектісін,

құралдарын ересектер мен мұғалімнің көмегінсіз анықтаумен байланысты. Танымдық белсенділік пен өзбетінділік бір-бірімен өзара тығыз байланысты. Белсенді оқушылар өз бетімен іс-әрекет жасауға бейім болып келеді, ал белсенділіктің төмендігінен олар іс-әрекетті орындауға басқа тұлғаларға тәуелді болып отырады.

Оқушылардың белсендігін басқаруды белсенділендіру деп атайды. Белсенділендіруді оқушыны белгілі бір мақсатты көздей отырып, оқуға жұмылдырудың ағымдағы процесі, енжарлық пен стереотипті іс-әрекеттен, ақыл-ой жұмысындағы құлдыру мен тоқырудан арылу ретінде анықтауға болады. Белсенділендірудің басты мақсаты – оқушылардың белсенділігін қалыптастыру, оқу-тәрбие процесінің сапасын арттыру болып табылады. Педагогикалық практикада танымдық іс-әрекетті белсенділендірудің бірнеше жолдары пайдаланылады, олардың ішінен, оқытудың әртүрлі формалары, әдістері мен құралдарын атауға болады, олардың үйлесімді таңдалуы пайда болған әртүрлі жағдайларда оқушылардың белсенділігі мен өз бетінділігінің пайда болуына ықпал етеді. Сабақта белсенділіктің тиімділігін арттыру үшін оқушылар:

- өз пікірін дәлелдей білуі;
- талқылауларға қатысу;
- сыныптастарына және мұғалімге сұрақ қоя білуі;
- сыныптастарының жауабына сын тұрғысынан қарай білуі;
- сыныптастарының жауабы мен жазбаша жұмыстарын бағалау;
- үлгерімі төмен оқушылармен айналысу;
- оқушылардың түсінбеген материалдарын түсіндіру;
- өзбетімен күрделі тапсырмаларды таңдау;
- танымдық есептерді шығарудың мүмкін болатын бірнеше жолдарын табу;
- өзін-өзі тексеру, өзінің танымдық және практикалық әрекеттерін тексеру;
- танымдық есептерді шығаруға танымал тәсілдер кешені пайдалана білуі тиіс.

Оқытудың әдістерін таңдауда ең алдымен, өнімді нәтиже беретін әдіске ұмтылу қажет. Бұдан оқушыдан тек оқу материалын білу, түсіну, еске сақтау ғана талап етіліп қоймай, сонымен бірге, оны талдап, практикалық іс-әрекетте қолдана білу іскерліктері талап етіледі, өйткені оқыту тиімділігі көбінесе оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетіндегі белсенділіктің деңгейіне тәуелді болады. Оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекеті шығармашылық, ізденушілік сипатта болуы және жалпылау мен талдау элементтерін қамту мүмкіндігінің болуы маңызды. Бұл оқу-танымдық іс-әрекетті белсенділендірудің маңызд принциптерінің бірі болып табылады, мәселелер мен құбылыстарды зерттеудің маңызды принциптерінің бірі. Бұл аталғандар әрбіроқушының дербес ерекшеліктерін ескеретіндей оқытудың әдістері мен түрлерін пайдалануды талап етеді. Оқу процесіндегі маңызды мәселелердің бірі – өзіндік оқытуды жүзеге асыру принципі - оқушының өзіндік бақылауы мен өзін-өзі реттеуі болып табылады. Бұл принцип әрбір оқушының оқу-танымдық іс-әрекетін дербестендіруге мүмкіндік береді. Оқушының оқу-танымдық іс-әрекетін дербестендіру негізінде олардың қосымша әдебиеттерді өз бетімен іздеп оқуы, консультациялар алу арқылы өз білімдерін толықтырып, іскерліктерін жетілдіруге ұмтылады. Оқушылардың өзбетінділік және топтық іс-әрекетіндегі белсенділік ынта болған жағдайда ғана болады. Сондықтан белсенділік принципінің жүзеге асырылуында оқу-танымдық іс-әрекеттің мотивациясы ерекше орын алады. Ең бастысы белсенді іс-әрекетте мәжбүрлеу болмау керек, мәселені шешудегенге, жаңаны танып білуге, дәлелдеуге оқушының ынтасының болуы аса маңызды. Оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетінің белсенділігін арттыруда оқу процесінің ерекшеліктерімен анықталатын оқыту әдістерін таңдаудың да алатын орны ерекше. Оқыту принциптері мен әдістерімен қатар, оқушылардың белсенділігін арттыратын факторлар ретінде мұғалімнің мотиві немесе ынтасын да жатқызуға болады.

Оқушылардың белсенділігін оятатын факторларды ерекшелеуге болады:

- танымның қуатты құралы оқу-танымдық іс-әрекетінің шығармашылық сипаты болып табылады. Зерттеу сипатындағы оқу-танымдық іс-әрекеті оқушылардың шығармашылық қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде, жаңа білімді белсенділікпен өз бетімен іздеуге жол ашады;
- бәсекеге қабілеттілік оқушылардың белсенді іс-әрекетінің басты қозғаушы күштерінің бірі болып табылады. Бұл мектепте тек жақсы баға алу үшін жарысу ғана емес, әр оқушы өзінің жақсы жақтарын көрсетуге ұмтылу, өзінің терең білімі мен жинаған іскерліктерін көрсетуге тырысады. Бәсекеге қабілеттілік көбінесе ойын түрінде өткізілетін сабақтарда айқын көрінеді;

- сабақты ойын түрінде жүргізу кәсіби қызығушылық пен бәсекеге қабілеттілік факторларын қамтиды. Тиімді ұйымдастырылған ойын сабағы оқушының өзін-өзі дамытуына айтарлықтай ықпал етеді. Кез келген ойын оқушыны әрекетке жұмылдырады.

Осы аталған факторларды ескере отырып, шебер педагог әртүрлі жаңа әдістер мен технологияларды пайдалана отырып, оқушылардың іс-әрекеті белсенділігін арттыруға болады.

Жоғарыда аталған факторлардың оқушының көңіл-күйіне ойын да, бәсекеге қабілеттілікті көрсететін дебаттар да, шығармашылық пен кәсіби шығығушылық та әсер етеді. Көңіл-күйге әсер ету өзіндік фактор ретінде оқушыны ұжымдық оқу процесіне жұмылдыратын, қызығушылықты оятатын әдіс болып табылады.

Бүгінгі таңда өмірдің кез келген саласында ақпараттық технологиялардың кеңінен пайдаланылуы оларды белсенді түрде білім беру процесіне енгізуді талап етіп отыр. Сабақта компьютердің пайдаланылуы оқу процесінің интенсивтілігін айтарлықтай арттырады. Дербес компьютер өзінің басқару мүмкіндігінің арқасында оқыту тиімділігін арттыратын бірегей құралдардың бірі болып есептеледі. Қазіргі уақытта компьютерлік технологияларды оқу процесінде пайдалану білім беру саласын жаңғыртудың қажетті шарты болып отыр. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқушылардың танымдық іс-әрекетін белсенділендірудің тиімді құралы болып табылады.

Зерттеу нәтижелерінің талқылануы. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) – бұл пайдаланушылардың қызығушылығын ескере отырып, ақпаратты жинақтау, өңдеу, сақтау, тарату, бейнелеу және пайдалану мақсатында топтастырылған әдістердің, өндірістік процестер мен техникалық құралдардың жиынтығы ретінде анықталады[4]. Зерттеу барысында ақпараттық – коммуникациялық технологиялар негізінде оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастыруда бірқатар онлайн жұмыс істейтін платформалар мен белсенді оқыту әдістері пайдаланылды. Біздің зерттеуімізде оқушылардың білімін бақылау мен бағалау, білімін бекітуге Kahoot, Learning APPs, Quizis жүйелері кеңінен қолданылды. Оқушылардың танымдық белсенділігін оятып, қызығушылығын қалыптастыруға негіз ретінде алынған технологиялардың бірі - оқушының сын тұрғысынан ойлауын дамыту технологиясы болып табылады.

Оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамытуға Джигсо, кезбе тілші, ақпараттағы ақаулық, тыңдайтын үшбұрыштар, «ойлан – жұптас – бөліс» (Джесси Джентильдің диаграммасы) деп аталатын әдістері, SWOT талдау, «Білемін – білгім келеді – білдім», «ақылдың алты қалпағы» және т.б. әдістер пайдаланылды[5]. Оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға баулу кез келген нәрсенің, мысалы, біздің жағдайда программалық құралдардың тиімділігі мен күштілігі немесе мықтылығы, олардың кемшіліктері мен әлсіз тұстарын, мүмкіндіктері мен оларды пайдалануда мүмкін болатын қауіпті талдап, бағалай білу маңызды. Сондықтан біз жиі пайдаланған тәсілдің бірі - SWOT талдау жүргізу әдісі болды. SWOT ағылшынның Strength (мықты), Weakness (әлсіз), Opportunity (мүмкіндігі), Threat (қауіп) – сөздерінің бастапқы әріптерінен қысқартылып алынған.

Негізгі тақырыптар мен әрбір программалық құралдарды меңгергеннен кейін кері жауап қайтаруға «Білемін – білгім келеді – білдім (Know-Want-Learn)» әдісі пайдаланылды [5].

Оқыту процесінде аталған ақпараттық-коммуникациялық технология құралдары мен оқытудың белсенді әдістерін пайдаланудың тиімділігі тәжірибелі эксперимент негізінде дәлелденді.

Қазіргі ақпараттық құралдар оқытушы тарапынан оқушылардың ойлауын, сезімін ояту ролін атқарса, оқушы тарапынан өзінің шығармашылық іс-әрекетінің өнімдерін презентациялар арқылы жүзеге асыру, олардың жеке көзқарастарын көрсету құралының ролін атқарады. Дидактикалық ақпараттық ортада жұмыс істей отырып, оқушы іс-әрекет нәтижесіне ғана емес, сол атқарылатын іс-әрекеттің өзіне деген қызығушылығы артады. Электрондық оқыту құралдарын пайдалана отырып оқытуда танымдық қызығушылықты дамытудың ең жоғарғы формасы – бұл өнімді іс-әрекетке, өзбетіндік шығармашылыққа қызығушылық болып табылады. Мұндай қызығушылық білім беру процесінің барлық субъектілінің мақсатты көздей отырып құрылған, бірлескен іс-әрекетінде қалыптасады.

Жүргізілген зерттеу нәтижелері оқушылардың танымдық қызығушылығын дамытуды қамтамасыз ететін АКТ құралдарының мүмкіндіктерін ерекшелеуге мүмкіндік берді:

- психофизиологияға бағытталған оқыту, АКТ құралдары ақпаратты берудің әртүрлі жолдарын ұсынады және оны қабылдап, еске сақтауды қамтамасыз ететін жағдайлар құрады;

- әртүрлі процестер мен құбылыстарды, теориялық ұғымдар мен тәуелділіктерді көрнекі түрде ұсынуды;

- АКТ құралдарының көмегімен моделдеу объектілер құбылыстарды әртүрлі жағдайларда, адамның барлық сезім органдарына әсер ете отырып, материалды жақсы меңгеруді қамтамасыз ететіндей, әртүрлі көзқараспен зерттеуге мүмкіндік береді;

- жеке тұлғаға бағдарланған оқыту: оқушылар желіден қажетті аргументті іздеп тауып, оны өзінің көзқарасын көрсететіндей дәлелдемелерді көрсете отырып, жаңа материалды жасап шығара алады;

- ұжымдық іс-әрекет жағдайында оқытуды дербестендіруге бағдарлау; оқушыға тиімді оқыту қарқынын қамтамасыз ету, оқу материалын меңгеру барысын бақылау. Бұл сонымен қатар, оқушыға өзінің жұмыс істеу әдістері мен тәсілдерін жүзеге асыруына мүмкіндік береді;

- тәрбиелік мүмкіндіктері: ұқыптылыққа, зейін қоя білуге, нақтылыққа үйретеді, өз іс-әрекетін жоспарлай білу, жауапты шешім қабылдай білу іскерліктерін дамытады; виртуалдық саяхат және экскурсиялар жасау мүмкіндіктерін қамтиды; оқушылардың танымдық мотивтеріне бағдарлайды; күрделі тақырыптар мен ұғымдарды меңгеруге зейін қоюға мүмкіндіктер береді.

Қорытынды. Компьютердің оқыту құралы ретіндегі ерекшелігі оның интерактивтілігі, әмбебаптығы және кешенділігі сынды сипаттамаларымен байланысты. Компьютерді пайдалана отырып, сабақта дербес, топтық және жұптық жұмыс түрлерін ұйымдастыруға болады. Бірақ компьютер қаншылықты қуатты құрал болса да, ол мұғалімді түбелікті алмастыра алмайды. Сондықтан компьютермен орындалатын жұмыс уақытын мұқият жоспарлап, ұйымдастыру қажет. Қазіргі уақытта оқу процесінде жиі пайдаланылатын технологиялардың бірі – мультимедиа технологиялары. Мультимедианың негізгі элементтері: мәтін, дыбыс, графика, видео және анимация болып табылады. Ақпаратты ұсынудың осы аталған түрлерін пайдаланатын программалық өнімдер мультимедиалық деп аталады. Мультимедиалық презентациялар сабақтың дидактикалық мақсатымен де үйлеседі: білім беру аспектісі: оқу материалын оқушылардың қабылдауы, оқыту объектісіндегі байланыстар мен қатынастарды ұғыну; дамытушылық: оқушылардың танымдық қызығушылығын дамыту, жалпылау, талдау, салыстыра білу іскерлігі, оқушылардың шығармашылық іс-әрекетін белсенділендіру; тәрбиелік: оқушының ғылыми көзқарасын қалыптастыру, өзіндік және топтық жұмыстарды нақты ұйымдастыра білу іскерлігі, жолдастық сезімге, өзара көмек беруге тәрбиелеу.

Компьютерлік желімен жұмыс қарым-қатынас аймағын кеңейтеді, әлеуметтік-мәдени құндылықтармен алмасу мүмкіндігі, елестете білу процесін дамытады. Сонымен қатар, АКТ құралдары оқушылардың білімін бақылау мен бағалау тиімділігін арттырып, танымдық белсенділігін қалыптастыруға айтарлықтай ықпал етеді деп қорытындылаймыз.

Сөйтіп, әдістемелік тұрғыдан сауатты ұйымдастырылып пайдаланылған ақпараттық технологиялар оқушылардың танымдық белсенділігін жоғарылатып, оқыту тиімділігін арттыруға негіз болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы/ «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты», Астана қ., 2012, 27 қаңтар. <https://e-history.kz/kz/contents/view/1370>

2. Қазақстан Республикасында Білім мен ғылымды дамытудың 2016-2019 жж. арналған мемлекеттік бағдарламасы//Ақорда:Астана, 1 наурыз, 2016 ж.

3. Рубинштейн С.Л. Психологические воззрения И.М.Сеченова и советская психологическая наука // Вопросы психологии 1995. №5. С.34.

4. Н.Ф. Журлова, С.Э. Талышинская Активизация познавательной деятельности средствами информационно-коммуникационных технологий <https://cyberleninka.ru/article/n/aktivizatsiya-roznavatelnoy-deyatelnosti-sredstvami-informatsionno-kommunikatnyh-tehnologiy>.

5. Халықова К.З. Кәсіби даярлау процесінде студенттердің сын тұрғысынан ойлауын дамыту мәселелері//Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы «Педагогика ғылымдары»сериясы. - №1(65), 2020.